

DOI 10.31909/26168820.2018-(38)-18

УДК 81'243:37.091.2

РОЗВИТОК УСНОГО МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИВЧЕННЯ МОВИ

Г. Козуб

кандидат філологічних наук, доцент,

Т. Лещенко,

кандидат філологічних наук, доцент,

Т. Тукова

*кандидат філологічних наук, доцент,**Українська медична стоматологічна академія (Полтава)*

Автори досліджують проблему розвитку усного мовлення іноземних студентів на початковому етапі вивчення мови. Проаналізовані методи викладання української мови в іноземній аудиторії. Висвітлено досвід роботи викладачів ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія» щодо засвоєння іноземними студентами лексики, опанування діалогічних і монологічних навичок.

Ключові слова: *комунікативний підхід, розвиток мовлення, лексика, діалог, мовленнєва тема, фонетико-орфоепічний курс, інтонаційні моделі.*

Навчальна дисципліна «Українська мова як іноземна» стала складовою навчальних планів українських ВНЗ, зокрема медичних, відносно недавно. Методика її викладання ще мало розроблена, а процес навчання потребує нових підходів, пов'язаних із процесами пізнання, осмислення, відчуття, дії [1, с. 62].

Комунікативний підхід, який покладено в основу цієї дисципліни, вимагає знання студентом не тільки фонетико-орфоепічних та граматичних норм, а і формування поняття про процес мовлення, специфіку спілкування. Серед методів викладання української мови як іноземної розглядають такі: граматично-перекладний, усвідомлено-зіставний, аудіолінгвальний, аудіовізуальний, комунікативний. Ми вважаємо найголовнішими принципами цих методів ситуативно-тематичний і принцип активної комунікації. Як зазначають сучасні методисти в цій царині, навчати потрібно мови, а не правил про мову [1, с. 64].

З огляду на вищезазначене, особливої актуальності набуває розвиток усного мовлення іноземних студентів англomовних груп.

Основу програми для англomовних студентів на початковому етапі (А-1) складають, окрім фонетико-орфоепічних вправ, мовленнєві теми, які поступово ускладнюються до кінця курсу. Методика української мови як іноземної пропонує добирати лексику за тематичним принципом, так званими блоками. Так слова краще запам'ятовуються іноземцями, продуктивніше спрацьовує їхня оперативна пам'ять.

Отже, мовленнєві теми ми починаємо вводити з третього заняття. Вони охоплюють побутово-соціальну тематику, починаючи зі знайомства з частинами тіла людини, тем «Моя сім'я. Рід діяльності», «Мій робочий день», «Погода. Явища природи», «Пори року. Місяці» і закінчуючи складнішими темами: «Ким бути. Моя майбутня професія», «Яким я уявляю своє майбутнє», «Географічні відомості про Україну» тощо.

До кожної теми викладач добирає лексику за граматично-перекладним принципом. Спочатку вона складає невелику кількість слів, наприклад, *мама, тато, там, тут, дитина, мити, батон* тощо. За перші кілька занять лексичний словник іноземця розширюється до 30 слів. Викладач проводить роботу з лексикою, подаючи до деяких слів синоніми (навчальна) *кімната, аудиторія, клас*, звертаючи увагу на антоніми *там – тут*.

Ефективною також вважається пояснювальна робота з деякими омонімами (*замок – замок, тіла – р.в. одн., тіла – наз.в.мн.*). Як бачимо, необхідною умовою укладання підручників з мови для іноземних студентів має стати постановка наголосів, відсутність яких ускладнює процес навчання. В окремих випадках значення слова можна пояснити за допомогою морфемного аналізу або простого тлумачення значення слів (*грудень, січень, квітень, липень, листопад*). Як свідчить досвід, механічне запам'ятовування слів – малоєфективний шлях пізнання незнайомої мови. Варто вчити студентів бачити слова в системі, зосереджуючи увагу на їхній спорідненості та словотвірних особливостях [1, с. 64]. Такі пояснення допоможуть студентам-іноземцям осмислити багатство словникового складу української мови.

На початковому етапі всі слова обов'язково перекладаються англійською мовою. Можна організувати в аудиторії цікаву роботу «викладач – студент» («викладач» називає слова англійською мовою, а студент – українською). На занятті з української мови як іноземної використовується також усвідомлено-зіставний принцип. У процесі читання нових слів стають очевидними міжмовні паралелі, коли з'ясовуються спільні для української та англійської, французької, іспанської інтернаціональні корені (*студент, кафе, дата, суп, декан, ректор, коматошо*). Багато слів порівнюються з російськими (більшість студентів у групах закінчили російський підготовчий факультет), наприклад: *тема, урок, два, день, весна, зима* і т.ін. Фонетико-орфоепічні зауваження в цьому випадку набувають ваги, дозволяють відпрацювати контрастивні моменти вимови у двох близькоспоріднених мовах. Особлива увага приділяється міжмовним омонімам, які звучать однаково чи приблизно однаково, а позначають різні поняття (наприклад: укр. *магазин* – англ. *Magazine*).

Недоліки сучасних підручників української мови як іноземної полягають у тому, що вони побудовані за фонетико-граматичним принципом і не повністю враховують специфіку викладання мови в іноземній аудиторії. Іноземний студент відрізняється за ментальністю від українця. Інша культура для іноземця – це чуже комунікативне середовище. Іноземцю для успішного володіння мовою потрібна, як зазначають вчені, акультурація – процес засвоєння особистістю, яка виросла в одній культурі, елементів іншої культури [2, с. 59].

Головне завдання викладача – ввести засвоєну лексику в речення, діалог, монологічну тему. Складність полягає в тому, що ознайомлення з мовленнєвими темами відбувається паралельно з фонетико-орфоепічним курсом, де вивчаються букви й окремі слова. Мовленнєва тема часто випереджає засвоєння алфавіту. Студенти не можуть її записати, а потім розповісти. Учені зазначають про побутування позитивної та негативної комунікації, негативну вони зараховують до так званих комунікативних невдач [2, с. 59]. Адже будь-яке спілкування має три взаємопов'язані аспекти – пізнавальний, емоційний і поведінковий. А, по-друге, в групах навчаються студенти різних рівнів підготовки: ті, які закінчили підготовчий факультет, і ті, які починають навчання мови з нуля.

Розпочинати роботу над мовленнєвою темою слід з окремих речень, наприклад, слова, що позначають частини людського тіла, вводимо в речення *Тут рука. Там нога. Це вухо. У мене болить голова*. Питальні речення готують студентів до роботи над діалогами: *Це Антон? Тут дитина? Де вода? Хто це?* На перших заняттях важливо, аби студенти навчилися сприймати прості слова і вміти давати відповідь: *так/ні*. Наприклад: *Ти студент? Зараз ти живеш у Полтаві? Ти навчаєшся в медичній академії? Ти навчаєшся на 1 курсі? Ти вивчаєш українську мову?*

Відпрацювання інтонаційних моделей питальних речень, які значно відрізняються від англійських, – головне завдання на цьому етапі вивчення української мови, бо готує до складнішої роботи – діалогу. Діалогічне мовлення відіграє важливу роль у спілкуванні студентів. Провідна мета навчання діалогу – сформувати комунікативну компетентність іноземних студентів, що передбачає володіння нормами сучасної української літературної

мови, фаховою термінологією, вербальними і невербальними засобами спілкування та культурою професійного мовлення [3, с. 137].

На початковому етапі пропонуємо прості діалоги з теми «Знайомство», «Моя сім'я» тощо. На подальших заняттях робота ускладнюється: необхідно за даною реплікою відновити запитання або навпаки. Продуктивною роботою вважаємо розігрування діалогів.

Найскладнішою виявилася робота із засвоєння монологічної теми за програмою, наприклад, «Види транспорту. В аеропорту. На вокзалі», «Дім і побут. Оренда житла. Комунальні послуги», «Одяг. Взуття. У магазині одягу та взуття». Важливо на початковому етапі ознайомлення з українською мовою використовувати ілюстративні матеріали, фотографії, міні-презентації, інтерактивні технології тощо. Студенти вчать візуалізувати нові слова, розвивають не тільки слухову, а і зорову пам'ять.

Досвід доводить ефективність рекомендацій методистів про особливі акценти в активній роботі з лексикою: підбір синонімів, антонімів, складання запитань до речень, роботу над відповідністю плану і тексту, переказ невеликих за обсягом текстів за абзацами тощо. Доцільно використовувати на заняттях художні текстиневеликого обсягу, можливо, поезію – вчити невеликі вірші, залучати студентів до участі у виховних заходах, наприклад, у святі «Всесвітній день поезії», використовувати тексти пісень із їхнім прослуховуванням, звертати увагу студентів на рекламу, оголошення.

Важливо пам'ятати, що розвиток мовлення іноземних студентів тісно пов'язаний із регіональними особливостями функціонування державної мови в Україні. Тому викладачеві треба бути особливо уважним до мовленнєвих помилок та вміти уникати їх. Володіння українською мовою – це необхідна складова не лише успішної соціалізації студента-іноземця, а й важливий чинник оволодіння майбутньою професією під час клінічної практики на території України.

1. Даниленко Л. В. Шляхи наповнення словника української мови іноземних студентів першого року навчання / Л. В. Даниленко // *Методологія та практика лінгвістичної підготовки іноземних студентів: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Вип. 11. – Харків : ХНМУ, 2017. – 352 с.

2. Гусарчук А. А. Преодоление коммуникативных неудач / А. А. Гусарчук, В. Ю. Космина // *Методологія та практика лінгвістичної підготовки іноземних студентів: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. – Вип. 11. – Харків : ХНМУ, 2017. – 352 с.

3. Іванишин Г. Навчання професійно зорієнтованого діалогічного мовлення іноземних студентів медичних спеціальностей вищих навчальних закладів: лінгводидактична модель / Г. Іванишин // *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. – Львів : ЛНУ, 2014. – Вип. 10. – С. 136-144.

Kozub G., Leshchenko T., Tukova T. Development of oral speech of foreign students at the initial stage of language learning

Academic discipline «Ukrainian as a Foreign Language» recently has become an important part of the curricula in all Ukrainian universities as well as in Higher Medical Educational Institutions.

*This fact confirms the **relevance** of this scientific research. The methodology of such teaching has not been developed yet, and the learning process requires new approaches related to the processes of knowledge, comprehension, sensation and action. The process of the oral speech development in English-speaking groups is very important.*

*The **purpose** of the article is to determine ways of the oral speech development among foreign students and to denote the main problems of this process at the beginning of the studying.*

*Authors of this paper set such **tasks**: to analyze the method of selecting lexical material for speech topics, to show the main features of the work with vocabulary at all levels of language; to describe ways of representation vocabulary in the sentence, dialogue, monologue theme; to identify problems in assimilation of speech topics; to find out peculiarities of work with text at the first stage of studying the speech topic; review basic principles of work with the text.*

*Among the most common **methods** of teaching «Ukrainian as a foreign language» are translation methods, comparative studying, audio-linguistic, audio-visual and communicative. The most important principles of these methods are situational-thematic and the principle of active communication.*

***Research results.** The paper presents that correct selection of vocabulary increases the effectiveness of our memory work. The rapid development of spoken language of foreign students contributes to the choice of vocabulary according to the thematic principle for more efficient operation of memory. Speech topics contain socially motivated words. The main task is to teach students to find words in the system. A prerequisite is the study of interlanguage relations. Modern textbooks for studying this discipline are created for the phonetic-grammatical principle. This is the main problem of studying. The paper presents that learning of the speech theme should be after the studying of the alphabet.*

***Conclusions.** The studying of the textual material made it possible to determine the necessity of simplification of conversational topics. It is necessary to take into account the level of speech preparation of each student. It is also necessary to stress the words in the textbooks. Knowledge of the Ukrainian language is an essential part of the process of socialization of a foreign student. This is also an important part of medical practice in Ukraine.*

***Key words:** communicative approach, development of speech, vocabulary, dialog, speech theme, phonetic-orthoepic course, intonational models.*